

خدمات ملکه گوهر شاد بیگم
و فرزندان او
به فرهنگ، هنر و تمدن خراسان بزرگ

تحقیق، بررسی و پژوهش

دکتر غلامرضا ابراهیمی

چاپ اول

انتشارات ستاره جاوید

تهران

۱۴۰۱

سرشناسه	ابراهیمی، غلامرضا، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور	خدمات ملکه گوهرشاد بیگم و فرزندان او به فرهنگ، هنر و تمدن خراسان بزرگ/تحقیق، بررسی و پژوهش غلامرضا ابراهیمی
مشخصات نشر	تهران: ستاره جاوید، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	۱۳۲ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۲۵۴-۵۱-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	گوهرشاد، ۷۸۰-۸۶۱ق.
موضوع	ایران -- تاریخ -- تیموریان، ۷۷۱ - ۹۱۱ق.
رده بندی کنگره	DSR: ۱۱۱۶
رده بندی دیویی	: ۶۶۲۰۹۲/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۹۳۰۸۸۹

خدمات ملکه گوهر شاد بیگم و فرزندان او به فرهنگ، هنر و تمدن خراسان بزرگ

انتشارات ستاره جاوید

تهران: خیابان امام خمینی-بین خیابان روکی و خوش کوچه شهید رحیمی بن بست

امیری پلاک ۱۰ واحد ۲ تلفن: ۶۶۳۶۷۶۶۳-۰۲۱

تحقیق، بررسی و پژوهش: دکتر غلامرضا ابراهیمی

© حق چاپ: ۱۴۰۱، انتشارات ستاره جاوید

طرح جلد و صفحه آرایی: آتلیه انتشارات ستاره جاوید

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۵۴-۵۱-۹

لیتوگرافی و چاپ: مجد

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

بها: ۷۴۰۰۰۰ ریال

فهرست:

مقدمه نویسنده: ۵

فصل اول: زندگینامه و خدمات ملکه گوهر شاد بیگم ۱۴

۱. تولد ملکه گوهر شاد بیگم ۱۵
۲. ازدواج ملکه گوهرشاد بیگم با شاهرخ تیموری ۱۶
۳. فرزندان ملکه گوهرشاد بیگم ۲۲
۴. ویژگیهای ملکه گوهر شاد بیگم ۲۴
۵. درگذشت شاهرخ و دوران پس از او ۲۷
۶. خدمات ملکه گوهرشاد بیگم ۲۸
۷. شهادت ملکه گوهرشاد بیگم ۳۷
۸. داستان شاگرد کارگر و ملکه گوهر شاد بیگم ۴۲
۹. راز فرو خفته زیر حوض مسجد گوهرشاد ۴۴

فصل دوم: زندگینامه و خدمات آلف بیگ ۵۰

۱. تولد آلف بیگ ۵۰
۲. مرگ تیمور ۵۱
۳. حکومت ماوراءالنهر و سمرقند ۵۲
۴. پادشاهی شاهرخ دوره ۳۸ ساله آرامش ۵۵
۵. مذهب رسمی در ماوراءالنهر ۵۶
۶. ویژگیهای آلف بیگ ۵۷
۷. خدمات آلف بیگ ۵۸
۸. مرگ شاهرخ و پایان دوران آرامش ۶۱
۹. قتل آلف بیگ ۶۴

فصل سوم: زندگینامه و خدمات ابراهیم سلطان ۶۵

۱. تولد ابراهیم سلطان ۶۵
۲. حکمرانی ابراهیم سلطان بر شیراز ۶۶
۳. نبردهای ابراهیم سلطان ۶۷
۴. ویژگیهای ابراهیم سلطان ۷۰
۵. خدمات ابراهیم سلطان ۷۳
۶. درگذشت ابراهیم سلطان ۷۴

فصل چهارم: زندگینامه و خدمات بایسنقر میرزا..... ۷۵

۱. تولد بایسنقر میرزا ۷۵
۲. ویژگیهای بایسنقر میرزا ۷۶
۳. زندگی سیاسی بایسنقر میرزا ۷۷
۴. مأموریت‌های جنگی ۷۸
۵. زندگی هنری بایسنقر میرزا ۸۳
۶. آثار و خدمات او: ۸۷
۷. وفات و محل تدفین بایسنقر میرزا ۹۰

فصل پنجم: هرات؛ کانون درخشان هنر در عصر تیموری..... ۹۱

۱. شاهرخ، طلوع ترقی و پیشرفت ۹۳
۲. نقش ملکه گوهر شاد در گسترش تمدن هرات ۱۰۲
۳. نقش بایسنقر میرزا در پیشرفت فرهنگ و تمدن هرات ۱۰۹

فصل ششم: ماوراءالنهر (سمرقند)، کانون مهم علمی و هنری..... ۱۱۴

۱. زبان و ادبیات در زمان الغ بیگ ۱۱۶
۲. علم و دانش در زمان الغ بیگ ۱۱۸
۳. هنرهای زیبا در دوران الغ بیگ ۱۲۰
۴. معماری در دوران الغ بیگ ۱۲۲
۵. موسیقی در زمان الغ بیگ ۱۲۳

منابع و مآخذ:..... ۱۲۶

مقدمه نویسنده:

گرچه هرات در بیشتر دوره‌های تاریخی به عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای خراسان به شمار می‌رفته، ولی دوران شکوفایی و اوج زیبایی آن مربوط به عصر تیموریان است. به‌ویژه دوره صد ساله سلطنت شاهرخ میرزا، سلطان ابوسعید و سلطان حسین بایقرا، این شهر مرکز تجمع دانشمندان و هنرمندان و محل رونق و شکوفایی هنرهای چون کتاب‌سازی، مینیاتور، تذهیب و خوش‌نویسی بوده است. عظمت و اهمیت این شهر در سرزمین خراسان و جایگاه علمی، ادبی، سیاسی، اجتماعی آن آوازه جلال و جمال و ابهت آن را در سرتاسر جهان آن روزگار پراکنده بود.

در آن دوران هزاران دانشمند، سخنور، شاعر، نویسنده، هنرمند، نقاش، تذهیب‌کار و خطاط و موسیقی‌دان زیر دست و ماهر در آن شهر کار می‌کردند. برای شاعران و نقاشان و دیگر هنرمندان بزرگ این کانون عظیم هنری در تاریخ فرهنگ و تمدن خراسان آن زمان به نام مکتب هرات خوانده شده است.

شاهان تیموری هرات علم دوست و تمدن خواه بودند و برای ساختن تمدن اسلامی در هرات و خراسان از هیچ تلاشی چشم پوشی نمی کردند. هر کدام از این سلاطین و قتی به قدرت می رسیدند وزرای کار آگاه و مدبری را برای خویش می گماشتند و از سرمایه های انسانی و ظرفیت هایی که در سرزمین های اسلامی بود به نحوی شایسته استفاده می کردند. از جمله این پادشاهان می توان از شاهرخ میرزا نام برد. او هرات را پایتخت خود قرار داد و آن جا را پرورشگاه هنر ساخت. هرات در زمان او به درجه عظمت و اعتبار رسید.

سلاطین تیموری با رویکرد دینی در ساختن تمدن تلاش فراوان نمودند و به خراسان زمین و به خصوص هرات عزت تازه بخشیدند. این شاهان دلسوز و متمکن از شرایط فرهنگی هرات باستان به خوبی استفاده نموده و تأثیرات آن را در کارکردهای خویش به نمایش گذاشتند. فضای اجتماعی هرات نیز تقاضای چنین کارکرد را از این خاندان داشتند، چون اکثر امراء تیموری پرورده همین آب و خاک بودند. آنان نیز حق تربیت درست شان را در این سرزمین برآورده نموده و برای آباد کردن و بیخرف هرات کارهای اساسی را با جدیت شروع نمودند. این روند پویا که منجر به کمال و شهرت هرات گردید از زمان شاهرخ میرزا شروع شده و تا شاه آزاد اندیش تیموری (سلطان حسین بایقرا) ادامه پیدا نمود.

شاهرخ شروع کننده فرایندی است که نتیجه اش تبدیل شدن هرات به شهر نمونه فرهنگی در دنیای اسلام است. دوران حکومت تقریباً نیم قرن وی (۸۰۷ - ۸۵۰ ه) ق طلوع خورشیدی است بر تمامی گوشه های تاریک تمدن فراموش شده هرات. شاهرخ طریقه ای را پایه گذاری نمود که شاهان دیگر تیموری در تداوم آن حرکت کردند و به دستاوردهای بی نظیر رسیدند. او ابتداء به ایجاد امنیت سراسری در قلمرو وسیع حکومتش کوشید.